

Повсюди на Бойківщині поширений звичай не прати тиждень чи два тижні після Водохреща (дозволено лише прати дитячі пелюшки, якщо в хаті мала дитина). В деяких селах (с. Ільник-Загіпці) після Водохреща 9 днів не миють підлогу. Таке табу як раніше [10, с. 39], так і тепер пояснюється місцевими селянами, що увесь цей час вода в річках і взагалі повсюди вважається святою і нею гріх прати чи робити іншу брудну роботу. Інше пояснення (відоме і на Поділлі [25, арк. 109; 26, с. 371]): після освячення з води втікають злі духи, які можуть зашкодити людині, а в ту мить, коли хтось починав прати в річці, вони повертаються до води, знешкоджуючи її цілющі властивості [2, с. 16].

20 січня бойки відзначають Івана. Цей день вважається останнім у циклі різдвяно-новорічних свят. Особливих обрядодій немає, вітають чоловіків на ім'я Іван. В цей день вже можна працювати. Про закінчення цих свят в селах Міжгірського р-ну Закарпатської обл. кажуть "свята розхрищуються" [21, арк. 13].

В радянські часи, як відомо, народні свята відзначати заборонялося. Саме в дні свят, зокрема і на Святі вечори, вчасна присутність працівників на роботі переважала особливо ретельно, спізнання каралося санкціями. Але селяни усієї України, а в Карпатах – тим паче, як могли, намагалися зберегти предковічні традиції і багато обрядів виконували потай.

Отже, обрядовість Других свят, тобто Нового року та Водохреща в наш час на Бойківщині порівняно з Першими (різдвяними) святами бідна. Найкраще в цьому циклі свят збереглася церковна процедура водосвяття. Обрядодії з водою (кроплення нею хат та обійстя) є центральними під час Других свят.

1. Богатырев П.Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья. // Богатырев П.Г. Вопросы теории народного искусства. – М., 1971. 2. Василечко Л. Шуткова неділя. Народні звичаї, обряди та повір'я. – Брошнів, 1994. 3. Гайда Ю. Повір'я, звичаї та обряди бойків Турківщини. // Бойки. № 1-12/1996, 1-12/1997, 1-6/1998 (22-52). – Дрогобич, 1998. 4. Горошко Л. Знаковість символу води. // Народознавчі зошити. – 2003. – № 3-4. 5. Горошко Л. Символічна функція води у зимово-

весняних календарних обрядах українців східних Карпат: обереговий аспект. // Етнос. Культура. Нація. – Вип. 4. – Дрогобич, 2004. 6. Грушевський М.С. Історія української літератури. – Т. 1. – К., 1993. 7. Дзєндзєлевський І.А. Запрети в практиці карпатських овцеводів. // Славянський і балканський фольклор. Етногенетическая общность и типологические параллели. – М., 1984. 8. Зборовський П.А. Різдвяний цикл свят за традицією с. Верхнє Висоцьке на Турківщині. // Бойки. – Дрогобич, 2002. 9. Здоровега Н.І. Народні звичаї та обряди. // Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1983. 10. Зубрицький М. Народний календар. Народні звичаї і говірки, прив'язані до днів у тижні і до рокових свят. // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1900. – Т.3. 11. Кожоляно Г.К. Народознавство Буковини. Новорічно-різдвяна обрядовість буковинців. Навчальний посібник. – Чернівці, 2001. 12. Курочкін О. Причинки до обрядовості осінньо-зимового циклів на теренах Чорнобилиці. // Полісся України. – Львів, 1997. – Вип.1 Київське Полісся. 1994. 13. Кутельмах К.М. Обрядовість як джерело етнічної історії українців Карпат. // Українські Карпати. – Ужгород, 1993. 14. Кутельмах К. Поминальні мотиви в календарній обрядовості поліщука. // Полісся України... – Вип.1 Київське Полісся. 1994. 15. Кушнір В., Хомова Н. Вода в календарній обрядовості українців. // Р.Ф. Кайндль. Нові етноісторичні виміри. – Чернівці, 2005. 16. Лозинська І. Зерно у зимовій обрядовості українців // Етнічна історія народів Європи. – 2001. – Вип. 10. 17. Максимович М.О. Дні і місяці українського селянина. – К., 2002. 18. Митрополит Іларіон (Огієнко І.) Дохристиянські вірування українського народу: Історично-релігійна монографія. – К., 1994. 19. Науковий архів Кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – Архів КЕК). – Ф. 3. – П. 3. – Од. зб. 35. 20. Архів КЕК. – Ф. 3. – П. 3. – Од. зб. 61. 21. Архів КЕК. – Ф. 3. – П. 4. – Од. зб. 77. 22. Архів КЕК. – Ф. 3. – П. 5. – Од. зб. 82. 23. Архів КЕК. – Ф. 3. – П. 8. – Од. зб. 98. 24. Наукові архівні фонди рукописів та фотозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (далі – НАФ ІМФЕ). – Ф. 14-5. – Од. зб. 5. 25. НАФ ІМФЕ. – Ф. 14-5. – Од. зб. 512. 26. Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – К., 1994. 27. Поріцька О. Ритуальний знак води. // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 4. 28. Прокопик В. Весільні звичаї в селі Стріпки коло Старого Самбора. Осінь і Різдвяні свята. Йорданські свята. Бойківські поговірки. // Літопис Бойківщини. – Ч. 1/25 (36). – Філядельфія: ЗСА-Канада, січень-червень 1977. 29. Різдвяні свята в с. Нижні Турочки, Верхні Турочки, Кривка, Радич, Ільник-Загіпці, Либихора Турківського р-ну Львівської області. Записано Зборовським П.А. в січні та серпні 2006 р. 30. Славянские древности. – Т. 2. – М., 1999. 31. Тиводар М.П. Традиційне скотарство українських Карпат другої половини XIX – першої половини XX ст. Історико-етнографічне дослідження. – Ужгород, 1994. 32. Турянська М. Бойківські звичаї з Різдвяних свят, Нового року і Йордану. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч. 3. 33. Чебанюк О. Вплив християнської культури на український народний календар. // Народознавчі зошити. – 2003. – № 1-2.

Надійшла до редколегії 17.02.10

Исламов Турал Габил оглы, аспирант Бакинского Государственного Университета (Азербайджан)

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ИДЕИ ПАРЛАМЕНТАРИЗМА В МИЛЛИ МЕДЖЛИСЕ

Статья рассматривает основные положения развития идей парламентаризма в Азербайджане. Затрагивает основные принципы формирования современной парламентской системы, а также изучает политико-исторические моменты в построении парламента и влияние исторической ситуации на этот процесс.

This article considers the essential directions of improving the idea of parliamentarism in Azerbaijan. On the other hand, it reflects the fundamental principles of creating the modern parliamentary system, and studies the politic-historical period of building the parliament and influence of historical situation on this process.

Одним из атрибутов, характеризующее современное правовое общество, является идея парламентаризма, которая находит свое практическое отражение в законодательных системах большинства демократических государств современного мира.

Перед тем как непосредственно приступить к рассмотрению становления идеи парламентаризма в исторической мысли, следует указать на особенности этого процесса и определить ряд методологических аспектов исследования.

Так например, при рассмотрении вопросов, относительно истории идей парламентаризма, необходимо учитывать специфические условия исторического развития данного процесса. Специфичность заключается в том что, становление парламентаризма в Азербайджане выглядит крайне не последовательным. До начала XX века Азербайджан был в составе Российской империи, которая была абсолютной монархией, что не предполагало ограничения власти монарха полноправ-

ным представительным органом. В дальнейшем, советская идеология также отвергала государственные начала, основанные на представительстве и разделении властей. И только после завоевания независимости в 1991 году, можно говорить о практической реализации исследуемых идей [2, 373-374].

Кроме того, в рамках настоящего исследования, целесообразно рассматривать только концептуальные подходы к пониманию идеи парламентаризма, то есть подходы, которые отражают определённый предмет или процесс, основную точку зрения, руководящую идею для систематического освещения.

Так же, следует отметить, что современная теория парламентаризма в качестве одного из основных методологических принципов признаёт опору на отечественный опыт, предполагает рассмотрение идей, базируясь на выявлении проблем и тенденций развития на различных исторических этапах, будь то дореволюционный, советский либо современный этап. Таким образом, мож-

но проследить тенденции и выявить особенности и закономерности развития идеи парламентаризма.

Более подробно процесс становления идеи парламентаризма в контексте исторической мысли можно представить следующим образом:

1. Период возникновения идеи парламентаризма период ГД (с 1905 до 1917 года);

2. Этап становления идеи парламентаризма период АДР (с 1918 до 1920 года);

3. Этап практической не реализации идеи парламентаризма в период советской власти (с 1920 до 1991 года).

4. Современный период развития идеи парламентаризма после завоевания независимости (с 1991 года до 1993 года).

5. Этап апробации идеи парламентаризма в демократических условиях (с 1993-1995 годах);

6. Этап формирования современной парламентской системы (1995 г. по настоящее время) [2, 364].

При рассмотрении современных идей, составляющих теорию парламентаризма, необходимо учитывать, что парламентаризм сочетает в себе признаки юридического, политического и исторического процесса, о чем свидетельствуют исторические, историко-правовые, правовые, философские, политологические, социологические и психологические труды исследователей, рассматривающие данное явление. Именно все перечисленные особенности парламентаризма наглядно проявились в идеологическом столкновении, произошедшем в начале 90-х годов XX века [12, 468-473].

В то же время Азербайджанский парламентаризм является определенным опытом адаптации к Азербайджанским условиям наиболее известных и авторитетных в мире моделей парламентаризма, прежде всего, французской, немецкой, американской, российской, украинской. Хотя понятно, что многие элементы западных моделей для Азербайджана противопоказаны и не могут быть приняты. Формирование Азербайджанского парламента идет трудно и не без противоречий, он складывается в условиях сложных и разновекторно развивающихся политических и экономических условиях [3, 98-99].

Наиболее рационально, при реформировании советской системы представительных органов, представляется заимствования западных моделей построения парламента, позволявшей поэтапно преобразовывать советы в представительные органы демократического типа. Возможно, именно несовместимость выбранной модели с практическим положением в стране, можно обосновать с крайней напряженной политической ситуацией в период с 1991 по 1993 гг. [2, 363-364].

Вместе с тем, необходимо констатировать, что конституционная модель парламентаризма в Азербайджане сформировалась окончательно. Так, принятие новой Конституции в 1995 года ознаменовало переход государства к классическому либерально-демократическому представлению о парламентаризме, к юридическому ограничению полномочий и разделению сфер деятельности каждой ветви власти [7, 254].

Таким образом, идея парламентаризма нашли свое нормативное закрепление в Конституции Азербайджанской Республики, в которой также закреплены и ряд принципов. Таких как разделение властей, непосредственная и представительная демократия, правовой характер государства, обеспечивающий верховенство закона, законность – выступающих в качестве основ конституционного строя [1, 8]. С другой стороны, он непосредственно проявляется в определенных положениях, функциях и компетенциях парламента, коллегиальных, гласных процедурах, определенных в правовом и социальном статусе депутатов и т.д.

В Конституции Азербайджанской Республики, особенно следует обратить внимание на вопросы положения законодательной власти в системе разделения властей и ее взаимоотношении с исполнительной властью [8, 598].

Однако необходимо еще раз отметить, что в настоящее время конституционная модель Азербайджанского парламентаризма сформировалась окончательно. Соответственно, что конституционная модель Азербайджанского парламентаризма соотносится с теоретической концепцией Азербайджанской модели парламентаризма как соотносится практические результаты применения теоретических изысканий с учетом влияния различного рода побочных факторов и явлений. А поскольку любой процесс может развиваться как стихийно, так и упорядоченно, последний вариант развития наиболее прогрессивен и эффективен. Следовательно, формирование теоретической концепции парламентаризма, соответствующей современным государственным потребностям, в определенной степени будет способствовать как теоретическому, так и практическому развитию исследуемого явления [14].

Определяя структуру теоретической концепции Азербайджанского парламентаризма, следует учитывать, что она должна сочетать в себе определенное внутреннее устройство теоретической концепции, представляющая собой сочетание ее внутренних элементов, обязательно находящихся в подчинении общей идеи вырабатываемой концепции [5, 16].

Кроме того, теоретическая концепция парламентаризма должна отражать основные направления развития в области, где находится проявление парламентаризма, как сложного политико-правового явления и функционально составляющий парламентский орган, способствующий максимально широкому применению парламентских процедур. В рамках, функционально составляющей уместно говорить о месте парламентского органа среди ветвей власти, и о возможностях осуществления контроля над другими органами государственной власти [9, 293].

Следовательно, можно выделить два основных содержательных момента современного парламентаризма. Первое, парламентаризм это способ осуществления государственной власти и принцип построения политической системы, а также функционально составляющий парламентский орган. А именно, место представительного органа среди ветвей власти, которая контролирует полномочия различных государственных органов [4, 472]. Второе парламентаризм – это способ развития гражданского общества в Азербайджанской Республике, основанный на принципах разделения властей, представительства и высокого правового сознания [13].

Наиболее наглядно теоретическая концепция современного Азербайджанского парламентаризма, может выглядеть следующим образом:

1) Парламентаризм как способ осуществления государственной власти, содержащий высокую функциональную характеристику парламентского органа:

- место представительного органа среди ветвей власти;
- контрольные полномочия за различными государственными органами.

2) Парламентаризм как способ развития гражданского общества в Азербайджанской Республике, путем формирование высокого правосознания.

Представленная выше теоретическая концепция Азербайджанского парламентаризма нуждается в более детальном рассмотрении и раскрытии содержания основных моментов, исходя уже из определенной структуры.

Выбор парламентаризма как способа осуществления государственной власти, в качестве основного элемента концепции был обусловлен рядом характеристик парламентского органа:

- во-первых, парламент выступает высшим государственным органом народного представительства и институционализации, господствующих в обществе политических интересов и настроений. Кроме того, парламент одновременно является и институтом гражданского общества, "выполняет функцию соединения суверенитета народа с государственной властью". Именно народное представительство придает системе государственного управления демократии характер, а самому парламенту – широкую социальную доступность и открытость;

- во-вторых, как представительный орган парламент является необходимым институтом в системе разделения властей;

- в-третьих, парламент выполняет законодательную функцию, формирует основное содержание гражданского общества – нормативно-правовое обеспечение жизнедеятельности человека и общества в целом;

- в-четвертых, парламент – важнейший элемент системы формирования, правового обеспечения и практической реализации внешней политики государства;

- в-пятых, парламент обладает определенными полномочиями контроля за действиями правительства и других высших органов государственной власти, корректировки их курса. Без парламентского контроля как важнейшей формы социального контроля невозможно говорить о демократизме и правовом характере государства [6, 11].

Вышеизложенные характеристики парламентаризма признаны и практически одобрены современными учеными. Однако в настоящее время существует ряд негативных тенденций в отношении становления пар-

ламентаризма как способа осуществления государственной власти, так как наличие функционирующего представительного парламентского органа не означает существование парламентаризма [6, 11-12].

Говоря же о парламентаризме, как об основе построения и развития демократических начал гражданского общества, необходимо отметить, что парламентаризм возникает и существует лишь тогда, когда парламент наделен полномочиями законодательства, избрания правительства, контроля за его деятельностью и другими органами исполнительной власти, их отставки, а также отставки президента (или монарха в случаях парламентской формы монархии, когда монарх занимает престол не по наследованию, а путем избрания зачастую тем же парламентом) [10, 213], [11, 124] и в результате парламентаризм стал представлять собой комплексную структуру законодательной власти, многофункциональную подсистему и составную часть разветвленной политической системы.

1. Алиев. Г. Пут независимости. Избранные мысли. Б.: Azərbaycan Universiteti 1997, 136 с. 2. Асадов. О. Джабраилов. Р. Парламент Азербайджанской Республики. Баку: Чашыюглы, 2008. – 520 с. 3. Бабаев. А. Бабаев. Х. под ред. Алескерова М. Независимый государственный и парламент. Б.: ММ, 2001, 523 с. 4. Баглай. М. В. Конституционное право Российской Федерации. М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1998, 752 с. 5. Конституция Азербайджанской Республики. Б.: ММ, 1996, 25 с. 6. Котляревский. С. Сущность парламентаризма // Новое время. 1994. № 14. С.9-17. 7. Мехтиев. Р. Азербайджан: историческое наследие и независимость. Б.: АМЭ Neşriyyatı 2001, с. 276. 8. Мехтиев. Р. Национальная идеология, государство, по пути независимости. 1 т (статьи, выступления, интервью). Б.: XXI – Yeni Neşrlər Evi, 2006, 624 с. 9. Монтегкье. Ш. Избранные произведения. М.: Политиздат, 1955. 366 с. 10. Романов. Р. М. Понятие и сущность парламентаризма // Социально-политический журнал. 1998. № 4. С. 207-213. 11. Романов Р. М. Российский парламентаризм: генезис и организационное оформление, // Политические исследования. 1998. № 5. с. 123 – 133. 12. Эфендиев. М. Основы политической науки. Б.: AzTU 2004, 604с. 13. www.azhumanrights.org 14. www.transparentelections.org

Надійшла до редколегії 17.02.10

А. Мінгазутдінов, канд. іст. наук

ЛИСТІВКИ – ДІЄВИЙ ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГЕРОЇЗМУ ВОЇНІВ-ВИЗВОЛИТЕЛІВ УКРАЇНИ (1943 – 1944 рр.)

Розглянуто роль листівок в пропаганді героїчних вчинків воїнів і вихованні на прикладі героїв боїв особового складу під час визволення України від нацистських окупантів.

The article reveals the role of leaflets in propaganda of heroic deeds of soldiers, as well as the use of them as a tool of soldiers' education after the example of warfare heroes during the liberation of Ukraine from the Nazi occupation.

Борьба Червоной армии за звільнення України від нацистських загарбників носила винятково запеклий і кровопролитний характер. Верховоди "третього рейху" надавали великого значення утриманню в своїх руках території республіки, враховуючи її стратегічне становище, промисловий потенціал і сільськогосподарські ресурси. Як визнавав пізніше колишній генерал німецько-фашистської армії Вестфаль "солдати не без підстав вважали, що доля Німеччини вирішується на Україні" [7, с. 216]. Не випадково командування вермахту зосередило тут значні сили. Зокрема, на початок 1944 р. на Правобережній Україні діяло 93 ворожі дивізії, в тому числі 18 танкових і 4 моторизованих, 2 моторизовані бригади, 6 танкових батальйонів, 18 дивізіонів штурмових гармат. Це складало 40% всіх військ і 72% танкових дивізій противника, що діяли на радянсько-німецькому фронті [4, с. 12-13]. Подолання опору численних, добре озброєних сил гітлерівців вимагало від радянських воїнів неабиякої військової майстерності і героїзму.

Підтриманню високого наступального пориву воїнів-визволителів України сприяла змістовна політико-виховна робота серед особову складу. Одним із важли-

вих напрямків цієї роботи була популяризація героїчних вчинків бійців та офіцерів і виховання на прикладі кращих воїнів солдатських мас. Для цього використовувалися різноманітні засоби агітації і пропаганди, усне і друковане слово. Не останню роль в популяризації подвигів воїнів, виявлених в боях на українській землі, відігравали листівки. Між тим цей напрямок ідейно-виховної роботи не знайшов висвітлення в наявній літературі. В пропонованій статті зроблено спробу узагальнити досвід використання листівок як однієї з форм виховної роботи на фронті під час визволення України від німецько-фашистських окупантів.

Листівки, які повідомляли про героїчні вчинки воїнів виготовлялися політорганамі, зокрема Головним політичним управлінням Червоної армії, політуправліннями фронтів, політвідділами армій, корпусів і дивізій. Вони друкувалися великими тиражами. Видання листівок покладалося також на редакції червоноармійських газет – фронтових, корпусних, армійських і дивізійних. Такі листівки писали кваліфіковані політпрацівники, нерідко письменники і поети, які працювали в армійській пресі. Вони були цікаво і яскраво оформлені

© Мінгазутдінов А., 2010